

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2021

MEPUTSO: 70

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 25.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago la lenaneotekolo gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o di badilego. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
3. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO TŠE NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Papadi/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Kanegelokopana	(35)
KAROLO YA D:	Theto	(35)
4. Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tšwa dikarolong TŠE PEDI.

KAROLO YA A:	PADI
	Araba potšišo ya 1 GOBA ya 2.
KAROLO YA B:	PAPADI/TERAMA
	Araba potšišo ya 3 GOBA ya 4.
KAROLO YA C:	KANEGELOKOPANA
	Araba dipotšišo KA MOKA.
KAROLO YA D:	THETO
	Araba dipotšišo KA MOKA.
5. Diriša lenaneotekolo.
6. Latela ditaelo ka šedi go KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE.
7. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
8. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
9. Kakanyo mabapi le taolo ya nako:
Šomiša tekano ya metsotso ye e ka bago ye 75 KAROLONG YE NNGWE le YE NNGWE.
10. Ngwala ka bothakga, ka mongwalo wa go balega.

LENANEOTEKOLO

KAROLO YA A: PADI		
Araba potšišo E TEE.		
NOMORO YA POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. <i>Kgati ya moditi</i>	35	5
2. <i>Dilo tšela ke batho</i>	35	8
KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA		
Araba potšišo E TEE.		
3. <i>Di šitile Phaahla</i>	35	11
4. <i>Ga le batswadi ba selo</i>	35	15
KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA		
Araba dipotšišo KA MOKA.		
5.1 'Bogadi ke petse'	18	19
LE		
5.2 'Ntshwarele mogatšaka!'	17	20
KAROLO YA D: THETO		
Araba dipotšišo KA MOKA.		
6.1 'Matete a lefase'	18	22
LE		
6.2 'Tebatšo'	17	24

LENANEOTEKOLO/LENANETSHWAYATSHWAYO

Dira leswao (✓) go lenaneotekolo le le latelago go kgonthišiša ge e ba o lateletše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA POTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	LESWAO (✓)
A: PADI	1.1 + 1.2 GOBA 2.1 + 2.2	1	
B: PAPADI/TERAMA	3.1 + 3.2 GOBA 4.1 + 4.2	1	
C: KANEGELOKOPANA	5.1 LE 5.2	1	
D: THETO	6.1 LE 6.2	1	

HLOKOMELA: Kgonthišiša gore o arabile dipotšišo go tšwa dikarolong TŠE PEDI fela.

KAROLO YA A: PADI**POTŠIŠO YA 1: KGATI YA MODITI – OK Matsepe**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

1.1 SETSOPOLWA SA A

Mmatshhepo o ile go dira monyanya wa go neela Nkgotlelele tšohle tša bogošī a be a mo dudiša fase ka koma ya bašemane, a laletša magošī ao a agelanego nawo gore a tle a bone tiragalo yeo. Magošī ka moka a ile a tla, feela Sefatamollo a itulela ka go tseba seo a se gopotšego. Goba o be a dirwa ke gona ge Kwelapele, morwedi wa Kgošī Tetedī, a sa etelane a bile a sa boledišane le Kgabagare, morwedi wa Kgošī Dianthona – go tseba mang?	5
Seo se ilego sa be sa dira gore magošī a mabedi ale e lego Sefatamollo le Tetedī a be a boledišane, go ile letšatšī le lengwe Kgabagare a ya gagabo, a re go tsenya maduma ka mmagwe, ya ba motho yo a ratago go bonana le tatagwe!	10
'Le tatago?'	
'Le tate.'	
'Molato ke eng, ngwanaka, o ka mpotša ke tla ya go mmegele?'	
'Ke nyaka go ipoletša ka nošī feela o le ntshe.'	
'Bokaone ntome tsebe pele.'	15
'Mmitše ke tle ke le botše bobedi, gobane le mohla le kwana le be le se la mpitša, nna ka fetša ka gona gore polawakemong ga e na lebelo.' Monnamogolo o ile go tla, Kgabagare a ba kgopela gore ba bitše Kgošī Tetedī le mohumagadi wa gagwe Kwelapele gore le bona ba tle ba ikwele.	
	[Letl. 163–164]

- 1.1.1 Kgabagare ke motho wa go rata khutšo le leago. Tsopola dintlha TŠE PEDI go tšwa setsopolweng se go netefatša kgopolo ye. (2)
- 1.1.2 Efa ditiragalo TŠE PEDI tšeo di re rutago gore Kgabagare ke motho wa go se rate sephiri go tšwa setsopolweng se. (2)
- 1.1.3 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša setsopolwa se. (2)
- 1.1.4 Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, ke lebaka lefe leo le dirilego gore Mmatshhepo a direle Nkgotlelele monyanya. (1)
- 1.1.5 Hlaloša gore mebolelwana ye e šupa eng go ya ka tsela yeo e šomišitšwego ka gona setsopolweng se.
- (a) Ntome tsebe. (2)
- (b) Polawa ke mong ga e na lebelo. (2)

- 1.1.6 Ponelepele ke seo mmadi a ka akanyago gore se ka tla sa direga kua pele.
Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša ponelepele yeo o bago le yona mabapi le bokamoso bja Kgabagare ka morago ga poledišano ya bona. (2)
- 1.1.7 Tema yeo e kgathwago ke moanegi ke go anega kanego.
Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša ye mengwe ya mešomo ya moanegi pading ye. (2)
- 1.1.8 Go ya le ka molaotheo wa naga, e ka ba ke tshwanelo gore Kgabagare a phedišwe ka tsela yeo a bego a phedišwa ka yona lapeng la gagwe? Fahlela ka lebaka. (1)
- 1.1.9 *Setaele*/Mongwalelo ke mokgwa wo mongwadi a o šomišago go tšweletša dikgopolo tša gagwe.
Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla *setaele*/mongwalelo wa padi ye. (2)
- 1.1.10 Go ya le ka tsebo ya gago ya padi ye, re alele maikutlo a gago mabapi le bothata bjo Kgabagare a lebanego le bjona. Fahlela. (2)

LE1.2 **SETSOPOLWA SA B**

Kgoši Nkgotlelele o ile go bolela ka mokgwa woo, Dianthona a thoma sello seo Kgabagare a ilego a hwetša go se bokaone bjo bo phalago go se mo dikiše sona. Mosadi wa Dianthona o be a ka se ba dikiše sona ka lebaka la eng le rena di be di mmeile kgabagare? Gore ba homola ka gona go felelwa ke megokgo, difahlogo tša bona tša šala di phadimišwa ke ge lethabo la bona e bile manyami a Tetedi le Kwelapele gammogo le mosadi wa Tetedi le metswalle ya bobona. 5

Go ile go sešo gwa fetša pelo, barongwa bale kgoši Nkgotlelele a bego a ba romile ga Tetedi ba tla le tšohle tšeo di bego di nyakega, Kgoši Nkgotlelele a laela gore go gotšwe poo ya mollo wa mehwelele woo ditlhohletša tša ntshe e ilego ya ba metholwane ka ge yona e itukela ka pela. O ile mola o looditše hlaya tša go tla go ja nama ya mmešwa, kgoši a laela gore ditšohle tšela di tšwago go tšewa ga Sefatamollo di lahlelwe go wona, go tloge go thongwa ka letlalo la nkwe le pheta ya thaga gammogo le phate ya magoši e lego letlalo tau. Phalafala ya koma gammogo le leparapatla la go bitša dipitšo le tšona di ile tša tšhungwa, aowa; mo letšatšing leo mollo o ile wa ja tša borala ruri. 10 15

[Letl. 172]

- 1.2.1 Kgetha karabo ya maleba go ya ka padi ye.
Bogoši bo feleleditše bo filwe (Tetedi/Nkgotlelele). (1)

- 1.2.2 Efa kamano yeo e lego gona magareng ga baanegwa ba:
- (a) Kgabagare le Kwelapele.
 - (b) Sefatamollo le Kgabagare.
 - (c) Kgabagare le Dianthona. (3)
- 1.2.3 Na didirišwa pading ye di tšweletša tikologo ya mohuta ofe? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI go tšwa setsopolweng se. (3)
- 1.2.4 *Atmofere* ke moya le maikutlo ao a tanyago dikwi tša mmadi ka gare ga sengwalo.
- Ke moya ofe wo o tšwelelago setsopolweng se? Fahlela. (2)
- 1.2.5 Ke ditlamorago tše dife tšeo di bego di ka diragalela Nkgotlelele ka go fiša dithoto tša bogoši. Tšweletša dintlha TŠE PEDI. (2)
- 1.2.6 Bapetša tshwaro ya mahwepe pading ye le matšatšing a bolehono. (2)
- 1.2.7 Ke eng seo se gapeleditšego Nkgotlelele go roma barongwa ba gagwe go Kgoši Tetedi? (1)
- 1.2.8 Ke thuto efe yeo mongwadi a bego a rata go e tšweletša pading ye? (1)
- 1.2.9 Ka dintlha TŠE PEDI efa sephetho seo o bego o ka se tšea ge o be o le Nkgotlelele o ganetšwa go ba kgoši matšatšing a sehono. (2)

[35]

POTŠIŠO YA 2: DILO TŠELA KE BATHO – MC Mphahlele

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

2.1 SETSOPOLWA SA C

Tatagobona, Mashudu Makhado, e be e le monna yo sehlogo kudu. Bošoro bja gagwe bo be bo tsebja ke batho ka moka. Ya gagwe thupa e be e etšwa morabeng ka pela. Ge a šetše a itia ngwana o be o ka šokwa, o be a mo gata molala ka seeta sa bophodisa. Gape e be e le lephodisa, bjale ka mo gae a phediša lapa la gagwe sephodisa. Go be go šetše gore ba mo itiele 'salute' ge a goroga le ge a etšwa. Go dira bjalo o be a sa tsebe ge a ba hlalefiša, a ba ruta boitišo le boitshepo. 5

Mmagobona o be a šetše a di kweletše mengwaganyana yeo ye meraro a go phela le sebata seo. Moisa yo o be a na le mokgwa wa go boa mašegogare, go sa tsebe motho gore o tšwa kae. Yo a bego a ka leka go mmošiša gore o tšwa kae o be a tla fotlelwa, a botšwa gore: 'Ke tšwa ga mmago.' Ka gore e be e šetše e le setšene ya maphodisa, ba be ba mo fa koloi gore a ye gae ka yona ge ba ka boa bošego mo ba bego ba ile go šoma gona. E be e le dinako tša dikgaruru, batho ba gana taba ya boipušo go ya ka magoro. 10

[Letl. 1]

- 2.1.1 Mashudu ke motho yo sehlogo wa pelo ye mpe.
Tsopola dintlha TŠE PEDI go tšwa setsopolweng se go netefatša kgopolo ye. (2)
- 2.1.2 Efa dilo TŠE PEDI tšeo bana ba Mashudu ba ithutilego tšona go ya le ka fao a bego a ba swere ka gona. (2)
- 2.1.3 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša temana ya mathomo ya setsopolwa se. (2)
- 2.1.4 Rakgadi wa Lefuno le Mukhabudi yo a bego a hloka bana, wa go befa kudu le go ba le pelo ye mpe ke mang? (1)
- 2.1.5 Hlaloša gore mebolelwana ye e šupa eng go ya ka tsela yeo e šomišitšwego ka gona setsopolweng se.
(a) Ya gagwe thupa e be e etšwa morabeng ka pela.
(b) Mmagobona o be a šetše a di kweletše. (2)
- 2.1.6 Ponelopele ke seo mmadi a ka akanyago gore se ka tla sa direga kua pele.
Ke ponelopele efe yeo o bago le yona go ya le ka fao Mashudu a godišago bana ba gagwe ka gona? (2)

- 2.1.7 Tema yeo e kgathwago ke moanegi ke go hlaloša ditiragalo.
Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša ye mengwe ya mešomo ya moanegi pading ye. (2)
- 2.1.8 Go ya le ka molaotheo wa naga, na ke tshwanelo gore Mashudu a phediše lapa la gagwe ka tsela yeo a bego a ba phediša ka gona?
Fahlela ka lebaka. (1)
- 2.1.9 *Setaele*/Mongwalelo ke mokgwa wo mongwadi a o šomišago go tšweletša dikgopolo tša gagwe.
Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla *setaele*/mongwalelo wa padi ye. (2)
- 2.1.10 Phetolo ya Mashudu ya gore 'ke tšwa ga mmago' e tšweletša maikutlo a mohuta mang a Mashudu? Fahlela karabo ya gago. (2)

LE

2.2 SETSOPOLWA SA D

Mashudu o re o ile a tšhoga kudu ge a ekwa gore lenyalo la bona le Meisie e be e se la go hlakanela dithoto, e le la *antenuptial*. Ka mantšu a mangwe ntlo ya Meisie e be e se ya Mashudu gomme TOYOTA ya Mashudu e be e se ya Meisie. Ka gona go be go se agente mo lefaseng yeo e bego e ka thuša Mashudu mo mathateng a gagwe mabapi le ntlo yeo a e agetšego Meisie. Mukhabudi o be a befelwa, a kangwa ke pelo ge a gopola tšeo boBasi ba bego ba dira papagwe tšona, ba mo fetošitše lekgobana la bona. O ile a re o tla nyaka bašemane ba ditsotsi ba tle ba fiše ntlo yeo. Mashudu o rile go ka se thuše selo ka gore yena Mashudu o e lefetše tšhireletšo (*insurance*) ya maemo, ya ngwaga ka moka. A re ge e ka swa ba sa tlile go e mpshafatša go phala le pele. Mukhabudi o ile a gatelela go re le bona ba tla ke ba swa lebate pele '*insurance*' e ba agela. 5

Go tsomana le boBasi go ba ruta 'a' le 'o', mathomo le mafelelo a mahlajana a bomammati, mokgalabje o ile go ka se thuše selo. O ile a re baisa bao ke diphaga tša go phela ka mabake le borukhuhli. 10

[Letl. 73]

- 2.2.1 Kgetha karabo ya maleba go ya ka padi ye, Lufuno o feleleditše e le (ngaka/mooki.) (1)
- 2.2.2 Efa kamano yeo e lego gona magareng ga baanegwa ba:
- (a) Mashudu le Lazi.
- (b) Meisie le Mami.
- (c) Maphefo le Mapelo. (3)

- 2.2.3 Na didirišwa pading ye di tšweletša tikologo ya mohuta ofe?
Fahlela ka dintlha TŠE PEDI go tšwa setsopolweng se. (3)
- 2.2.4 *Atmosfera* ke moya le maikutlo ao a tanyago dikwi tša mmadi ka gare ga sengwalo.
Ke moya ofe wo o tšwelelago setsopolweng se? Fahlela. (2)
- 2.2.5 Ke ditlamorago tše dife tšeo di bego di ka diragalela Mukhabudi ge a be a ka fiša ntlo ya Meisie. (2)
- 2.2.6 Banna ba go phediša bana bjalo ka boMashudu ba sa le gona na?
Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 2.2.7 Ke eng seo se gapeleditšego tatago Meisie go ipitša Williams? (1)
- 2.2.8 Ke thuto efe yeo mongwadi a e tšweleditšego mo pading ye? (1)
- 2.2.9 Ka dintlha TŠE PEDI efa sephetho seo o bego o ka se tšea ge o be o le ngwana wa Mashudu ka morago ga polelo ya Mashudu setsopolweng se. (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA

POTŠIŠO YA 3: DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

3.1 SETSOPOLWA SA E

TLHAKOLANE:	Aowa, nka se tle le ona. Ke tla a iša Kgorong ya Thuto goba ofising ya bahlahlobi gore a kobje mo sekolong se le tše dingwe mo Lebowa. Ona ke a swere ka moka ga ona gotee le ao bommagobana ba gagwe ba mo ngwaletšego ona ge a se no loba batswadi gore ba se mo tšeele magato.	5
NAMELE:	(O tlaletšwe, o tšhogile) Kgane baisa ba gešo le kwele ge ke reng? Ke tla le fa dipalopalo ka botlalo hle banna. Ka mokgwa wo yo Tlhakolane a gopolago go ntira ka gona e fo ba gore ke ikele meepong goba mabaleng ke yo nyaka mošomo.	10
MONAWA:	Aowa, morutiši, se iše pelo mafiša. Ke gona ke tla go šireletša. Ba ga ba tshwenye, ke bašemane ba ka. Di felela gona mo, ga go Lefagwana mo re bego re tla re o tla re ka bosadi a hlohlonwa ke leleme a sebela yo mongwe.	15
MOTŠHATŠHA:	O a rereša. Re swere magang fela. O se tšhoge monna, o a tseba gore Tlhakolane ke monnanna.	
NAMELE:	Ke a leboga. Ke le botile ge ke le mo. Ka ntle le lena go ka se loke selo ka ba bangwe ba rena.	20
TLHAKOLANE:	Nna ga ke kwane le motho gore a re rena mola a ipolelela a nnoši. A le a mo kwa gore o re bangwe ba rena, o ra yena le bomang?	

[Letl. 67]

3.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela nomoro (1–4) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A		KHOLOMO YA B	
1.	Lefagwana	A	O nyaka Namele a rakwe sekolong.
2.	Tlhakolane	B	O tšhošwa ke ge mangwalo a išwa Kgorong ya Thuto.
3.	Namele	C	O rata sekolo.
4.	Motšhatšha	D	O swere mangwalo ka moka a Namele.
		E	Ga a na sephiri.

(4 x 1) (4)

- 3.1.2 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebja. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 3.1.3 Ngwala maikemišetšo a Tlhakolane a go iša lengwalo la Namele go ba mmušo. (1)
- 3.1.4 Monawa o ra go reng ge a re morutiši Namele a se iše pelo mafiša? (1)
- 3.1.5 Ke moya ofe wo o fokago setsopolweng se?
Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 3.1.6 Setsopolwa se se ka bapalega sefaleng. Laetša seo o lebeletše dintlha tše di latelago:
(a) Baanegwa
(b) Poledišano (2)
- 3.1.7 Monawa o ra go reng ka polelo yeo ya gagwe mabapi le Lefagwana? Tiiša ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 3.1.8 Ponelopele ke seo mmadi a akanyago gore se ka tla sa direga kua pele.
Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša ponelopele ya gago ka Namele mabapi le polelo ya Tlhakolane ya gore o tla iša mangwalo go Kgoro ya Thuto. (2)
- 3.1.9 Ahlaahla seo se swanetšego go dirwa ka barutiši ba go swana le Namele.
Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

LE

3.2 **SETSOPOLWA SA F**

LEFAGWANA:	<i>(Ontšha meši ka dinko)</i> Ga ke tlo dumela gore motho a ntlhakanye le ditshohlo tša dikolobe, a ntšole ke itebeletše goba a ntokele monwana ka leihlong ke tomotše dintaka. Tlhakolane ge a se na taba, a se ntire yona.	
MONAWA:	Aowa, kgaetšedi, se iše pelo kgole. Ke holofela gore Tlhakolane o dira metlae ka go tseba gore re nama e tee, re baetapele, re Khuduthamaga.	5
LEFAGWANA:	Ke a bona gore ga o lemoge gore yo Tlhakolane o mphuputša mafahla, o nnyaka diganong, o mphetleka wa puku ke le motho. Ke gana sona seo.	10
MOTŠHATŠHA:	Monna Tlhakolane metša mantšu ao ka moka, o be o kgopele tshwarelo. O dirile phošo e bile o re ntšhitše tseleng ya seo re bego re se bolela.	
MONAWA:	... Go metša mantšu gona e fo ba go phuthela phefo ka kobo. A ke re lentšu ga le kube, go kuba monwana?	15
TLHAKOLANE:	Ge ke le mo ke tšhogile. Ke be ke no swaswa. Hle ntshwarele kgaetšedi. Se ye kgole hle.	
MONAWA:	Ke a leboga. Ke holofela gore le Lefagwana mantšu a gago a thapelo o a amogela.	
LEFAGWANA:	Ke a mo swarela, eupša ke mo kgopela gore le ka Letšatši le tee a se ke a tsoga a nitrile mphayanamphulwana. E bile ke kgopela gore le ntokolle go ba leloko la Khuduthamaga, le kgopele yo mongwe wa banna a le tlatše ...	20

[Letl. 37]

- 3.2.1 Efa kamano yeo e lego gona magareng ga baanegwa ba ba latelago:
- Namele le Theepe.
 - Theepe le Lefagwana.
 - Lefagwana le Hubela. (3)
- 3.2.2 Thulano ye e tšwelelago mo setsopolweng se ke ya ka ntle. Netefatša se. (1)
- 3.2.3 Molwantšhwa ke mogale/mogaleadi wa sengwalwa. Na molwantšhwa wa papadi ye ke mang? (1)
- 3.2.4 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 3.2.5 Ke eng seo se re laetšago gore Lefagwana o befetšwe kudu go tšwa setsopolweng se. (1)
- 3.2.6 Papadi e ka se kgone go diragatšwa ntle le ditšhupasefala. Ka dintlha TŠE PEDI laetša mehola ya ditšhupasefala. (2)

- 3.2.7 Na Namele o feletše kae go ya ka papadi ye? (1)
- 3.2.8 Poledišano ke ye nngwe ya dintlha tše bohlokwa papading.
Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša bohlokwa bja poledišano. (2)
- 3.2.9 Ke ka lebaka la eng mongwadi a file leina la papadi ye 'Di šitile Phaahle'. (1)
- 3.2.10 Ke kotlo efe yeo e bego e swanetše go fiwa Namele go ditiro tša gagwe tša go imiša bana ba sekolo ka ntle ga go rakwa mošomong? (1)
- 3.2.11 Akanya sephetho seo o bego o ka se tšea ge o be o le Lefagwana o hlakišwa ke Tlhakolane.
Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[35]

POTŠIŠO YA 4: GA LE BATSWADI BA SELO – Phillip Mothupi

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

4.1 SETSOPOLWA SA G

NKARENG:	Ke tloga ke dutše godimo ga magala a mohwelere Mahlodi. Ebile ke a itshola gore na ke be ke dumelelang gore nna le yena re nyalane.	
MAHLODI:	A o realo?	
NKARENG:	Ebile ke gopotše le go hlala, o a tseba. Gape sehlare sa muši ke go o široga ke a go botša.	5
MAHLODI:	Aowa Nkareng, gape go hlala ke bogoboga.	
NKARENG:	A bjale ke tlo phela bjang le motho a duletše go mpetha le go nkepa ka ngwana?	
MAHLODI:	A kgane o sa fela a go epa ka yola Pulane?	10
NKARENG:	Matšatšinyana a gona o tloga a gaketše. Ke re o ganetša le yola Pulane go dira le mošomo wa sekolo.	
MAHLODI:	A ge o mmotšiša o re lebaka ke lefe?	
NKARENG:	O re Pulane o swanetše go lala a rekišetša ditagwa tšela tša gagwe bjala.	15
MAHLODI:	O dirang?	
NKARENG:	Ke re o botša ngwana gore a rekiše bjala ka ge a phedišwa ke tšhelete ya bjona.	
MAHLODI:	Gape se a se dirago ke tlhorišo ya bana le basadi. A o reng o sa mo swariše?	20
NKARENG:	O ra gore ba ka mo swara?	
MAHLODI:	Ee, Nkareng. Gape se a se dirago se kgahlanong le molao. Ngwana yo mongwe le yo mongwe o na le tokelo ya go tsena sekolo gammogo le go godišwa ka tshwanelo.	
NKARENG:	A go mo swariša e ka se be go ipšhatlela motse ke itebeletše?	25
MAHLODI:	A bjale o tlo fetša ka go reng?	

[Letl. 17–18]

4.1.1 Kgetha tlhalošo ya maleba go tšwa go KHOLOMO YA B gomme o e nyalantšhe le leina ka go KHOLOMO YA A. Ngwala fela nomoro (1–4) le tlhaka ya maleba.

KHOLOMO YA A		KHOLOMO YA B	
1.	Mahlodi	A	O hloriša mosadi le ngwana.
2.	Nkareng	B	O katile morwedi wa mogwera wa gagwe.
3.	Phafana	C	Morwedi wa gagwe o katilwe.
4.	Setongwane	D	O ile a katwa.
		E	O eleditše mogwera wa gagwe gore a hlale.

(4 x 1) (4)

- 4.1.2 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebjae.
Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 4.1.3 Ka mothalonako mongwadi o tšweletša tatelano ya ditiragalo go ya ka nako ya tšona.
Tsopola mothalonako setsopolweng se. (1)
- 4.1.4 Na mongwadi o šupa eng ka mmolelwana wo o latelago:
'Ke tloga ke dutše godimo ga magala a mohwelere.' (1)
- 4.1.5 Ke moya ofe wo o fokago setsopoloweng se?
Fahlela dintlha TŠE PEDI. (3)
- 4.1.6 Setsopolowa se se ka bapalega sefaleng. Laetša seo o lebeletše dintlha tše di latelago:
(a) Baanegwa
(b) Poledišano (2)
- 4.1.7 Mahlodi o ra go reng, ge a re: 'Go hlala ke bogoboga?' (1)
- 4.1.8 Ponelopele ke seo mmadi a akanyago gore se ka tla sa direga kua pele.
Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša ponelopele yeo o bago le yona mabapi le tlhorišo ya Setongwane go Nkareng. (2)
- 4.1.9 Maikutlo a gago ke afe mabapi le tshwarompe ya Setongwane go Nkareng? Fahlela. (2)

LE

4.2 SETSOPOLWA SA H

NKARENG:	(O bolela a nnoši a le gare a gadika mae) Bjale gona nna ga ke sa tseba gore na yo Setongwane o tlo fetša a kgonnwe ke mang? Ke mmileditše moruti ka kgopolo ya gore o tla fetoga, eupša go no swana. E le gore ke tlo phela le yena ka mokgwa wo go fihlela neng? A o ra lapa ruri! A ga go kaone gore ke hlale gomme ke tšee ngwana yo wa ka ke tšame ke di bona? A gona ke tlo leba kae ga naga ka gore gae gona nka se boele? Le tšheletiana ye ke e golago e ka se ke ya kgona go re hlokomela gammogo le go aga le ge e ka ba <i>polatana</i> ya lešidi. Mma le yena o lla ka gore o tlo tšea kae dikgomo tša Setongwane ge ke hladile? A ke tlo fetša ke dirileng gona mo? Goba ke ... (<i>Lebati le a bulega</i>)	5
SETONGWANE:	(O tseba a fufuletšwe) Wena Nkareng, gabotsebotse o nyaka gore ke fetše ke go dirileng?	10
NKARENG:	(Ka go tširoga a bile a maketše) A o ra ka eng bjale, Setongwane?	15
SETONGWANE:	A o mosadi wa mohuta mang wa go tšea ditaba tša lapa la gago o di lekeleditše le motse wo wa Motetema ka moka?	
NKARENG:	Nna ga ke gopole ke dira bjalo.	20

[Letl. 43]

- 4.2.1 Efa kamano yeo e lego gona magareng ga baanegwa ba ba latelago:
- (a) Nkareng le Setongwane.
 - (b) Pebetse le Nkareng.
 - (c) Nkele le Pulane. (3)
- 4.2.2 Thulano ye e tšwelelago mo setsopolweng se ke ya ka gare.
- Netefatša kgopolo ye. (1)
- 4.2.3 Molwantšhwa ke mogale/mogaleadi wa sengwalo. Na molwantšhwa wa papadi ye ke mang? (1)
- 4.2.4 Akaretša diteng tša polelonoši ya Nkareng ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 4.2.5 Ke eng seo se re laetšago gore Setongwane o befetšwe kudu? (1)
- 4.2.6 Papadi e ka se kgone go diragatšwa ntle le ditšhupasefala.
- Ka dintlha TŠE PEDI laetša mehola ya ditšhupasefala. (2)

- 4.2.7 Na Setongwane o feletše kae go ya ka papadi ye? (1)
- 4.2.8 Poledišano ke ye nngwe ya dintlha tše bohlokwa papading.
Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša bohlokwa bja poledišano. (2)
- 4.2.9 Ke ka lebaka la eng mongwadi a file papadi ye leina la 'Ga le batswadi ba selo.' (1)
- 4.2.10 Ke tšhireletšo efe yeo mmago Nkareng a bego a swanetše go efa Nkareng ka tlhorišo ya Setongwane. (1)
- 4.2.11 Akanya sephetho seo o bego o ka se tšea ge o be o le Nkareng o hlirišwa ke Setongwane. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**POTŠIŠO YA 5: KHUPAMARAMA – Mamphoku Mamabolo****5.1 'BOGADI KE PETSE' – MS Madiba****SETSOPOLWA SA I**

Lebakeng leo ge dikgadi di feditše go ja, di be di tla ya go dula ka phapošing ya bodulelo go ya go bogela thelebišene. Thelebišene mesong e be e sa laetše selo se bohlokwa, eupša bona ba direla gore pokolo yeo e aperego ditomo tša bogadi e goge mogoma woo e rilego e tla o goga wa go ba ngwetši. Bona le go swaba ba be ba sa swabe ge ba dutše ka ngwakong wa ditšhila. Ge Ntholeng a be a swanetše go tla go ikhutša ka moo dikgadi di bego di dutše di ipshina ka gona, ngwana wa batho o be a tla ba tlalelong ya gore o tla ba kgopela bjang gore a hlwekiše phapoši yeo. O be a tla re ge a kgopela ka boleta, a botšwe ge e le gore ba sa iketlile a ba tlogele, bona ga ba kitimela go nyalwa, nako ya bona e sa le ya gore ba ipshine. O be a swanetšwe ke go tlogela phapoši yeo go fihlela bona ba kgotsofala. Ba be ba tla tenwa ka iri ya boraro mathapama ge go tsena dipapadi. Gona fao e le nako ya gore ba intšhe. Ke mang a bego a ka tla a hlwekiša ntlo ka iri ya boraro mathapama? Ge a be a e tlogetše bjalo baeng ba tsena, dikgadi di be di kodutla ngwetši ...

5

10

15

[Letl: 61–62]

- 5.1.1 Monna wa Ntholeng ke mang? (1)
- 5.1.2 Efa didirišwa TŠE PEDI go tšwa setsopolweng se tšeo di laetšago gore tikologo ye ke ya sebjalebja. (2)
- 5.1.3 Kgetha karabo ya maleba.
Go tšwa setsopolweng se, dikgadi di tšweletšwa e le (dithakga/mašaedi). Efa lebaka. (2)
- 5.1.4 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša setsopolwa se sa ka godimo. (2)
- 5.1.5 Efa phedišano ya Ntholeng le mmatswale wa gagwe. (1)
- 5.1.6 Ke moya wa mohuta mang wo o fokago ka gare ga kanegelokopana ye? Fahlela. (2)
- 5.1.7 Ke thulano efe yeo e tšwelelago setsopolweng se. Tiiša ntlha ya gago ka lebaka. (2)
- 5.1.8 Sehloa ke ge thulano e thatafile go feta, ke gore ditaba di fihlile ga thapokgaoga.
Na sehloa sa kanegelokopana ye se hlotšwe ke tiragalo efe? (1)

- 5.1.9 Ke tharollo efe yeo e bego e ka thuša Ntholeng mathateng ao a bego a lebane le ona. (1)
- 5.1.10 Morero ke kgopolokgolo yeo re e hwetšago sengwalong. Re allele morero wa kanegelokopana ye. (1)
- 5.1.11 Na mongwadi o atlegile go rumeng kanegelokopana ye? Fahlela. (1)
- 5.1.12 Ka morago ga go bala kanegelokopana ye, na o aparelwa ke maikutlo a mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)

LE

5.2 'NTSHWARELE MOGATŠAKA!' – MJ Tauatsoala

SETSOPOLWA SA J

Mokgopedi e be e le monnanna wa sekakarapa yoo a lebelelegago a se na bothata le motho. Ge e le maledu ona sethokgwa e be e le mošemanyana. Ge a be a ka bolela gatee fela le ge ba re o na le mereba le kgang ke a go botša o be o tla no re a di je di šie marapo gobane a ka go phumphunya le fase wa be wa re aowa ke be ke sa lwe. Baagi ba moo Redutše ka tsela yeo 5
ba bego ba tseba sehlogo sa gagwe, go be go se na yo a ka rego poo!
Go yena. Ge e le Hunadi mogatšagwe yena, ruri o be a dutše kgotelele ka marago.

Hunadi mosadi wa go ba le pelo ruri ba go etša yena, ba be ba hlokwa ka therešo. Ka tsela yeo a bego a na le mmele wo botsana o be o bile o 10
phophothegile. Ka seemo e be e le wa kgopana, wa mmejana wa go metšiša mare. Hunadi e be e le motho wa batho, yoo a ratago batho. Gantši o be a na le kgotlelelo le ge motho a ka ba a mo kgopišitše. O be a sa felele motho pelo, ge e se taba ya gore o rutha ka leselawatleng la lethabo.

[Letl. 97]

- 5.2.1 Tsopola sekapolelo lefokong la 1–3, o be o laetše gore ke sa mohuta ofe. (2)
- 5.2.2 Efa tswalano magareng ga Mokgopedi le Hunadi. (1)
- 5.2.3 (a) Ka ntlha E TEE E TEE bapetša sebopego sa baanegwa ba latelago: Mokgopedi le Hunadi. (1)
- (b) Efa phapano ya semelo sa Mokgopedi le Hunadi go ya ka tsebo ya gago ya kanegelokopana ye. (1)
- 5.2.4 Ke lebaka lefe leo le dirilego go re Mokgopedi a kgopele tshwarelo. (1)
- 5.2.5 Na leswao la makalo/tlabego go hlogo ya kanegelokopana ye, le laetša/šupa eng? (1)

- 5.2.6 Hlaloša mebolelwana ye go ya ka tirišo ya yona setsopolweng se:
- (a) A di je di šie marapo. (1)
 - (b) Go be go se na yo a ka rego poo! (1)
 - (c) O be a dutše kgotelele ka marago. (1)
- 5.2.7 Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša tema yeo e kgathwago ke moanegi setsopolweng se. (2)
- 5.2.8 Efa thulano yeo e tšwelelago kanegelokopaneng ye. (1)
- 5.2.9 Mongwadi o na le gona go fa baanegwa maina ao a sepelelanago le dimelo tša bona. Tiiša se o lebeletše tatago Mokgopedi. (1)
- 5.2.10 Matseno a kanegelokopana e swanetše go ba a makopana, a be le maatlakgogedi, a tšweletše molwantšhwa. Na mongwadi o etše ntlha ye tlhoko? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 5.2.11 Ke ntlha goba kakanyo gore ge mosadi a imile o gantšhwa batho ba bangwe. Fahlela kgetho ya gago. (1)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe****POTŠIŠO YA 6**

Araba dipotšišo KA MOKA.

6.1 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

MATETE A LEFASE – NS Puleng

- 1 Morena, mahlo a ka a mpontšha
- 2 Mabothisakga a atla tšago, Ramaru;
- 3 Ke lebeletše mathoko ka moka a lefase,
- 4 Ka kgotsa ge ke bona mabothisakga:
- 5 Dithaba, meboto, meedi, dinoka le mawatle,
- 6 Diphoofole le dimela di kgabišitše naga,
- 7 Dinonyana tša legodimo di fofa sebakabakeng,
- 8 Bošego le mosegare di neana bokoloti.
- 9 Ge tšatši le khuta ka thaba tša bodikela,
- 10 Legodimo le tšhepha ka mebele ya lefaufau,
- 11 Seedi se senala sa wela lefase,
- 12 Tšohle di paka matete le bogolo bjago.
- 13 Bana ba belegwa motsotsong wo mongwe le wo mongwe,
- 14 Lehu le lona le tšere kgang le bophelo.

- 15 O le bopile O le rata lefase,
- 16 Go lona wa hlomela hlogedi la bophelo,
- 17 Gare ga mahlogedi ka moka a tletše,
- 18 Wa kgetha leo o le bopilego ka swantšho sago,
- 19 Go ba mookamedi wa tšhemo ya Edene,
- 20 Taolo ka moka ya ba atleng tšagwe.
- 21 Ge o mo lebelela wa hwetša a hloka molekane,
- 22 Gobane o le Ramaatla wa mo robotša boroko,
- 23 Wa ntšha kgopo ya gagwe wa e hlomela go Efa.
- 24 Sebe se tlile sa mo laka yena motho,
- 25 Wa mo rakela lefaseng gaeng la dillo,
- 26 Gore ka dikudumela le megokgo,
- 27 A bune seo a se bjetšego;
- 28 Re bjala swiswing re buna pepeneneng.

- 29 Mogaugedi, lerato lago ke nyepo,
- 30 Bao ba go kwerago o ba buša ka toka,
- 31 Bao ba sotlago ba go šala morago,
- 32 Le bona o ba baletše matšatši,
- 33 Pelo tša bona o di hlabiša ka Moyamokgethwa,
- 34 Tša phafogela bogolo bja Mmušo wago.
- 35 O theile tšohle ka bokgwari le bohlale,
- 36 Wa di buša ka dikga tša tšona ka moka.

37 Leano lago ke la kgolagano,
 38 Ke lenaneophethiši la bophelo,
 39 O dutše bophagamong o bona tšohle.
 40 Ge o šikologa batho ba tsenwa ke matšhona,
 41 Gobane o matete a tlhago le tlholo,
 42 Lefase ke matete a atla tšago Ramasedi,
 43 Ke lona seipone sa madimabe,
 44 Go lona go rutha dimakatšo tšago,
 45 Gomme ka moka o di šeditše
 46 Gobane o di beile boitschenkong.
 47 Dikgopolo ka moka tša lefase,
 48 Ke bašemanyana pele ga ina lago,
 49 Di obamela wena ka moka Kgoši Morena,
 50 Di kwa Ntšu lago,
 51 Ge o bitša ka moka di a araba!

[Letl. 51–52]

- 6.1.1 Kgetha karabo ya maleba go ya ka sereto se.
 Mohuta wa sereto se ke (Thetotumišo ya sebjalebja/Thetotumišo ya segologolo). (1)
- 6.1.2 Go tšwa temathetong ya 1 tsopola lentšu leo le emetšego Modimo. (1)
- 6.1.3 Efa sebopego sa ka ntle sa sereto se. (3)
- 6.1.4 Akaretša tematheto ya 1 ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 6.1.5 Laetša methalotheto yeo e tšweletšago papadišantšu temathethetong ya 2 o be o ngwale papadišantšu yeo. (2)
- 6.1.6 'Sebe se tlile sa mo laka yena motho.'
 Na mothalotheto wo o tšweletša sekapolelo sefe. Fahlela. (2)
- 6.1.7 Ke thekniki efe yeo e šomišitšwego mothalothetong wa 51. Hlaloša tirišo ya yona. (2)
- 6.1.8 Hlaloša seo moreti a se hlathago ka tšhomišo ya 'O' mothalothetong wa 15. (1)
- 6.1.9 Moreti o šupa eng ge a re:
 (a) Ge letšatši le khuta ka thaba. (1)
 (b) Lehu le lona le tšere kgang le bophelo. (1)
- 6.1.10 Na o dumelelana le kgopolo ya sereti ge se re Modimo ke mong wa tšohle mo methalothetong ya 38 le 39. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

LE

6.2 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

TEBATŠO – Dr MA Makgopa

- 1 O nkgahlile ngwan'a Serogole
 2 O nkgahlile ka dilo ka moka tša gago,
 3 Tšatši la mathomo ngwan'a Serogole,
 4 Ke rile ke go bona ka kwa ke kgahlega,
 5 Ke rile go go bona o sepela,
 6 Ka bona o sepela ka go nanabetša,
 7 E ke o katse e iketletše go sepela.
- 8 Kgarebe sebakwa ke masogana,
 9 Kgarebe ya nko ya lenono,
 10 Nko ya go etša ya boramošweu.
 11 Ngwan'a Serogole ge o bolela,
 12 Ka ganong go tšwa gauta.
- 13 Ke be ke ipotša gore mo ke lego gona,
 14 Ke bofelong bja bophelo.
 15 Ke rile go go bona,
 16 Ka thobologa pelo,
 17 Ka tloga bošuwane bja ka,
 18 Ka lebaka la gago ngwan'a Serogole,
 19 Wa nthoba pelo bokathoba ya Makgowa,
 20 Ka bona bophelo go nna bo le gona
 21 Wa ntebatša mahloko le mašwana Tebatšo.
- 22 Ke leboga bošego le mosegare,
 23 Gobane ke kgale ke gerema le lefase,
 24 Motho wa go swana le wena ga a gona.
 25 O nkagile, o nthekgile ka gohle,
 26 Ke tla go leboga bošego le mosegare.
 27 Tebatšo, moswana o boletše a re:
 28 'Montshepetšabošego ke mo leboga bo sele.'
- 29 Go nna go pala kae Tebatšo,
 30 Gore ke leboge bo sele,
 31 Ga go pale ngwan'a Serogole,
 32 Gobane ke phela ka wena,
 33 Bophelo ntle le wena ga bo gona.
 34 O nkagile ka ba motho ka wena,
 35 Ka phadima ka wena Tebatšo.

[Letl: 65–66]

- 6.2.1 Efa leina la seretwa seretong se. (1)
- 6.2.2 Efa honorifiki yeo e tšwelelago seretong se. (1)
- 6.2.3 Tsopola kelelothalalo temathetong ya 3. (1)

- 6.2.4 Ka dintlha TŠE PEDI tsopola poeletšothomi temathetong ya 1. (2)
- 6.2.5 Ka dintlha TŠE PEDI efa kgopolokgolo ya moreti mothalotheong wa 8–12. (2)
- 6.2.6 Go tšwa temathetong ya 1 laetša sekapolelo sa tshwantšhanyo. (1)
- 6.2.7 'O nkagile, o nthekgile ka gohle'
Go tšwa mothalotheong wa ka godimo, laetša bohlokwa bja sešura. (2)
- 6.2.8 Laetša ka fao sereti se šomišitšego tshwantšhokgopolo mothalotheong wa 19 le 20 go tšweletša tlhalošo. (2)
- 6.2.9 Tsinkela o be o bontšhe moko wa sereto se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 6.2.10 Sebokantšu ke lentšu leo le bopilwego ka diripa tše mmalwa tša polelo. Utolla sebokantšu temathetong ya 4. (1)
- 6.2.11 Go ya ka wena, ge o be o le Tebatšo ke maikutlo afe ao o be go o ka a kwa go ya ka dipolelo tša sereti? Fahlela. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70